

Brev hjemmefra - 4/21

Medlemsblad for Norsk utvandremuseums venner

Innhold

Side 2 Info om foreningen

Side 3 Lederen har ordet

Side 4 Aktiviteter i 2022

Side 6 Pioneren Lars Larsen Jeilane,
passasjer på «Restaurationen»

Side 11 Mindenes bro, om norske
faner i USA

Side 13 Pionerer i Red River Valley

Side 20 Prosjektet om Ida og Mina Jensen

Side 24 Siste sida. Aktivitetskalender

Norsk utvandremuseums venner - kontakt info

Adresse:

Ingrid Semmingsens veg 10
2312 Ottestad

Org.nummer: 921 202 830**Bank:** 1800 13 44818**Vipps:** 573823**Spørsmål til foreningen rettes til:**

aotfred@icloud.com - 908 53 542

Redaksjon "Brev hjemmefra" – kontakt:

hesjaren@online.no - 920 83 289

Hjemmeside: www.numv.no**Bli medlem i venneforeningen:**

Vipps på nr.: 573823

Facebook: Utvandremuseets venner

Merk innbetalingen med navn, telf.nr. og epost. Eller til bank med samme opplysninger

Medlemskontingenten er kr 250 pr. år

Styret - 16.03.21

Leder:	Alex Fredsvik	908 53 542	aotfred@icloud.com
Nestleder:	Odd Hemma	909 31 247	ohemma@online.no
Kasserer:	Randi Løbakk	986 92 999	randilobakk@gmail.com
Sekretær:	Ola Syverinsen	959 81 385	osyverin@gmail.com
Styremedl:	Inger J. Kristoffersen	474 19 896	ijkristo@online.no
Styremedl:	Marith C Bertinussen	993 58 405	marberti@online.no
Styremedl:	Nancy Louise Coleman	924 22 456	tootch@gmail.com

Revisor: Bogdan Jankov

Valgkomite: Odd Hemma og Einar Volla

Representasjon styret i Stiftelsen Norsk utvandremuseum og forskningssenter:

Representant: Leder

Representasjon til årsmøtet i Forbundet Norske Museumsvenner (FNM):

Representant: Leder

Vararepresentant: Nestleder

Redaksjonskomiteen:

Erling Hesjadalen, Ola Syverinsen og Inger Johanne Kristoffersen

Styret oppfordrer alle til å verve medlemmer til venneforeningen – vi ønsker oss flere medlemmer til å delta i våre aktiviteter i samarbeid med museet fremover.

Innmelding kan gjøres ved å sende en epost til: leder@numv.no - sette inn

kr 250,- på konto: **1800 13 44818** - På VIPPS #573823.

Husk å oppgi navn, telefon og telefonnummer i meldingsfeltet.

Lederen har ordet

Kjære lesere av Brev hjemmefra!

Nok et år går mot slutten og for mange har det nok vært et noe merkelig år med tanken på pandemien som vi fortsatt sliter med. Lenge håpet vi at når høsten kom så ville det roe seg, men tvert om så ser det ut til å bli det motsatte.

Vi får sette vår lit til myndighetene at de iverksetter tiltak som kan begrense pandemien og at vi får en hyggelig jul og nyttårsfeiring.

Til informasjon så ble slektsforskerdagen avholdt på Riksarkivet lørdag 30. oktober. Inger Johanne ble vår utsendte medarbeider med stand sammen med Vang historielag. Tilbakemeldingen var svært positiv, Inger Johanne hadde nok å gjøre hele dagen da det var mange som kom innom. Uten tvil, dette må vi gjenta!

Det må også nevnes at det jobbes og jobbes med å få til arrangementet 12. mars i Brumunddal om Ida Jensen. Ildsjelen Nancy har samlet en gruppe damer samt Mette Westgård på Brumunddal bibliotek. Har stor tro på at dette blir vinterens høyde!

Se side 20 for mere informasjon.

Vi har satt opp program for første halvår 2022. Muligens at noen vil mene at det er noe tynt, men vi får se hvorledes pandemien utvikler seg. Det er bedre å komme med nye aktiviteter enn å måtte avlyse.

Kjære lesere, nå i disse førjulstider, senk skuldrene, ned med stressnivået, nyt heller tiden. Om vi ikke får bakt alle

7 slaga, vasket alt osv. - julen kommer okke som. Glem heller ikke medmenneskene rundt oss, det er mange ensomme som setter utrolig pris på en liten oppmerksomhet. Kanskje er det du i år som gleder og viser omtanke.

Ønsker å avslutte med tekst fra et julekort fra ca 1880 fra en fjern slektning i Uniten

*Gleda i joli, lat hos lysa som soli,
Det gamle året minkar, eit nytt me så
ser blinkar!
Ønsker alle ei god jol og eit signerikt
nyttår.*

For styret
Alex

NB: Stor takk til engasjementet i styret i venneforeningen. Det er en glede å jobbe sammen med dere og ser fram til 2022!

Aktiviteter ved Norsk utvandremuseum i 2022

VÅR-SESONGEN

Slektsforskning

Vi starter etter nyttår med våre «kontordager» på museet tirsdager, da vi hjelper folk med slektsforskning. Dersom ingen søker hjelp, har museet prosjekt de trenger vår hjelp til, og vi får interessante oppgaver. Vi oppfordrer våre medlemmer til å komme innom.

Fra og med 11. januar har Venneforeningen **kontordager - tirsdag kl 12:00-15:00**

Dugnad på museet

mandag 10. Januar 2022

Museet gjennomfører ryddedugnad mandag 10. januar. Dette er et nødvendig arbeid og det henstilles om å delta.

Ida-arrangementet - 12.mars

(Les mer om Ida og Mina på side 20-23). Venneforeningen har inngått et samarbeid med Ringsaker folkebibliotek i Brumunddal om et arrangement **12. mars 2022**. Arbeidstittelen er «Middag med Ida og Mina». Det blir et kveldsarrangement i Brumunddal der vi serverer foredrag og mat. Forskergruppa vil by på fire korte foredrag om søstrene og bladet, og Ingerine Amundsen ved restauranten Matfatet i Brumunddal vil servere en middag som er laget etter oppskriftene i *Kvinden og Hjemmet*.

Ida-arrangementet er i et lokale som kommunen har, men som er vegg i vegg med

Matfatet (restaurant og butikk med lokale matvarer).

Ringsaker folkebibliotek har de siste åra hatt et program over flere dager i forbindelse med 8. mars. Vårt arrangement er en del av dette.

Nytt fra museet

De første månedene av året er vanligvis stille måneder utad på museet. Det er få eller ingen arrangementer og husene på friluftsmuseet ligger i vinterdvale, kalde og nedstengte.

Men aktivitetene innad på museet ligger på ingen måte i dvale. Vi jobber for fullt med å legge planer videre fremover, både for året 2022 og ikke minst mot den store 200-årsmarkeringen for norsk utvandring til USA i 2025. Dette er et av museets hovedmål for de neste årene og inkluderer aktiviteter og planer på mange fronter. Å få nok tid til å gjennomføre alle planene våre er et ressursproblem og krever prioritering.

Våren 2022 vil skoleklasser være et hovedfokusområde; da særlig opplegg for videregående skoler i Innlandet fylkeskommune. Vi har flere undervisningsopplegg hvor vi bl.a. aktivt bruker temaer fra utstillingen som ble åpnet i fjor sommer; Opphavstegn. Dette har blitt godt mottatt i høst og vi vil bli videreført neste år.

Samtidig arbeider vi med å lage en omvisningsmeny for grupper og andre som vil besøke museet. Denne vil være klare på starten av neste år og vil være å se på hjemmesiden vår. Vi kan også skreddersy

opplegg etter ønsker om tema. Selv om vi nå har stengt for vanlig besøkende tar vi gjerne imot grupper gjennom hele året.

I mars har vi planer for en museumskveld med foredrag/kåseri. Datoen eller temaet er ikke helt spikret enda, men følg med på Facebook og hjemmesiden vår.

Samlingsforvaltning er et annet prioriteringsområde det neste året. Det har blitt jobbet jevnt og trutt de to siste årene med revisjon av hele gjenstandssamlingen.

Hver gjenstand blir merket, avfotografert og registrert i programmet PRIMUS med opplysninger omkring historie, eier, gaver, bruk, tilstand med mer. Du vil allerede kunne finne og lese mer om en god del av gjenstandene våre på Digitalt Museum; <https://digitaltmuseum.no/search/?q=norsk+utvandrer museum>

Husk årsmøtet i venneforeningen

24.februar kl. 19.00 på museet.

Arrangementsprogrammet for våren 2022 er ikke lagt enda, men kortversjonen er:

Jan – april Skoleklasser

Mars Museumskveld

Mai – juli Grupper - vi tar imot grupper for omvisning gjennom hele året.

Barneskoler og barnehager

25. mai MuseumsNATT -Følg med og les mer her: <https://museumsnatt.no/>

15.-18. juni NAHA-seminar (Norwegian-American Historical Association)

21. juni Åpning av sommersesongen

Om Venneforeningens hjemmeside

Styret har blitt enig om å beholde hjemmesida. Vi holder oss til ei «åpen» hjemmeside uten todeling og bruk av passord. Skal tilstrebe enklest mulig opplegg slik at alle i styret kan betjene hjemmesida. For å få ei levende hjemmeside må det være et jevnt «tilsig» av nytt stoff. Dette er den største utfordringen, men styret var enig i at det var et forsøk verdt.

Derimot avslutter Venneforeningen sitt abonnement på StyreWeb-systemet.

Fra museets gjenstandssamling:

UH.00889_02 er en toalettmode som er en del av et helt soveromsmøblement fra Ole Andreas Russeths hjem i Minneapolis, USA. Familien utvandret fra Selbu i Trøndelag i 1882.

Fanen er fra Sons of Norway's andre lagsje som ble opprettet i USA. Den er nå på utlån til en utstilling som vises ved Nationalmuseum i Stockholm til utstillingen: Scandinavian Design & USA.

Lars Larsen Jeilane

Av Ola Syverinsen, november 2021

Lars Larsen Jeilane født i 1786 i Time, Jæren og død i 1845 i Rochester, New York. Han var kveker og utvandringspioner, og var den ene av de 52 som forlot Stavanger med sluppen «Restaurationen» i 1825.

Denne overfarten med «Restaurationen» blir regnet som den første organiserte utvandringen fra Norge til Amerika.

Innledning

Lars Larsen var født i en husmannsfamilie i Time på Jæren. Faren var tømmermann og Lars fikk opplæring som skipstømmermann i ungdommen.

Fire unge gutter kom inn til Stavanger våren 1807, en av disse var 20 år gamle Lars Larsen. Det var fredstid i Norge den våren, men samme høsten ble Danmark-Norge involvert i Napoleonskrigene, 1807-1814. Britene gjennomførte streng blokade av sjøveiene til og fra Norge i denne perioden.

Da Lars denne dagen forlot hjemplassen, visste han ikke at det skulle ta syv år i hardt engelsk krigsfangenskap før han fikk se sine foreldre og søsken igjen. Men den ferden han dro ut på, skulle i løpet av noen år gjøre ham til lederen for hele den norske utvandringen til Amerika. Flere hundre tusen norske menn og kvinner skulle følge etter i Lars Larsens fotspor.

Lars var fra plassen Jeilane i Hetland sogn. Plassen lå ved «Værket» - et gammelt nedlagt salpeterverk. Plassen lå utenfor byen den gangen, men etter hvert som Stavanger vokste, kom Jeilane innenfor bygrensen.

Lars i prisonen

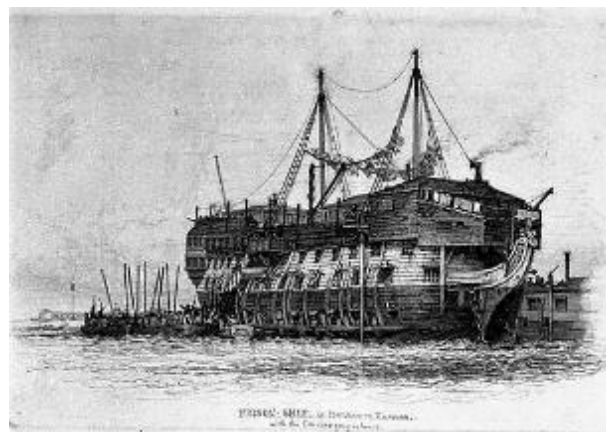
Lars og noen andre karer dro med en liten fiskebåt med tømmer til Nederland, og skulle tilbake igjen til Stavanger med et lass

korn. Men båten ble tatt inn av britene og Lars Jeilane havnet i prisonen i London.

For mange er prisonen mest kjent gjennom den fiktive skikkelsen Terje Vigen i Henrik Ibsens dikt.

Prisonen var ikke et sted, men en rekke leirer og fangeskip i England som ble brukt til å huse krigsfanger av mange nasjonaliteter. Totalt skal det ha vært omkring 200 000 fanger innom disse provisoriske fengslene. De fleste av dem var franskmenn. Det var utrangerte krigsskip som ble brukt til prison-skip eller «prison hulks».

Et prisonskip i England ca 1810.

Norge var blitt «tvunget» inn i krigen mot England – et land som vi ellers hadde så mange fredelige forbindelser med. Snart

kom den ene meldingen etter den andre om norske skuter som var tatt av engelskmennene. I alt var det 7 000 norske og danske krigsfanger i engelske prisoner. Vi fikk krigsårenes og nødsårenes tunge tider over landet.

Lars Larsen Jeilane ble sittende på et prisonsskip i London under hele krigen, 1807-1814.

Det var lange ubarmhjertige år å slite seg igjennom. Det var ikke bare det at de manglet friheten, men det var en umenneskelig behandling de ble utsatt for. De slepte seg igjennom år for år, stuert sammen under dekk i de stinkende gamle skipene. Over tusen fanger kunne det være på samme skip. Utenbords rundt skuten var det tømret opp et galleri der soldater gikk vakt. Hver morgen kom vakten med ladde geværer og bajonetter og kalte fangene opp på dekket. Hver fange leverte sin hengekøye og det var oppstilling for å se om noen manglet. Det som tok mest på fangene var nok sulten, da de fikk lite og dårlig mat.

For mange av de ulykkelige krigsfangene var den unge presten i den norsk-danske kirken i London en trofast og oppofrende venn. Gjennom gode forbindelser fikk presten tillatelse til å besøke dem. Han gjorde det som sto i hans makt for å trøste og hjelpe dem i deres elendighet.

Noen andre som også kom om bord og så til fangene, var utsendinger fra de engelske kvekerne – «Vennenes samfunn». Disse menneskene var stillfarne, varmhjertete motstandere av all slags krig, foretaksomme, selvstendige og dyktige i sitt arbeide. Dette samfunnet fikk stadig større innflytelse og respekt. De skaffet seg adgang til fangeskipene, og der snakket de med fangene. Fangene var sjøfolk så litt engelsk kunne nok en del av dem. Under samværet og samtalene med disse kvekermisjonærene var det flere av krigsfangene som sluttet seg til «Vennenes samfunn».

Blant disse var Lars i Jeilen og et par til fra Stavangerkanten. Og den unge Lars Larsen må ha likt de nye vennene godt, for da de syv lange krigsårene var forbi, og det ble sluttet fred i 1814, og krigsfangene ble sendt hjem, da bestemte Lars seg for å bli en stund til i England. Vennene hadde gjort et sterkt inntrykk på ham, og vennene på sin side ville gjerne lære ham mer. Det var Lars Larsen og et par til som brakte kvekernes lære med seg hjem til Norge. Han ble værende et års tid hos ei velstående kvekerfrue, mrs. Margaret Allen.

Da han så kom hjem igjen til Norge etter det lange fraværet, stiftet han sammen med noen andre «Vennenes samfunn» i Stavanger. En sønn av mrs. Allen og en franskmann Grellet som også var kveker, kom over fra England og hjalp dem med å få alt i gang.

Fram til denne tiden hadde det vært noen enkeltreiser av norske til Amerika som ikke dro andre etter seg. Den norske utvandringen til USA begynte den sommeren i 1825, da Lars i Jeilen og hans venner seilte ut fra Stavanger. Denne reisen var starten på den norske utvandringen til Amerika.

Kvekerne, «Vennene», «The Society of Friends», var fromme og fredelige mennesker, og det var ikke i deres tanker å stifte ufred hjemme i Stavanger heller. Men det viste seg snart at de ikke fikk leve i fred på sin egen måte. De praktiserte en annen kristendom enn kirken. De hadde for eksempel ikke barnedåp. Det mente øvrigheten at ikke gikk an. Det fortelles at politiet kom med makt og tok kvekernes barn med seg til sognepresten og tvangsdøpte barna etter kirkens ritualer. Og voksne kvekere fikk mulkt fordi de ikke ville gå til alters. Det ble stadig flere rivninger mellom embetsmennene og «vennene».

Disse rivningene var nok den viktigste drivkraften til at de ønsket å dra sin vei. En annen var at de levde i små kår og hadde

vanskelige liv. «Vennene» hadde hørt at i Amerika kunne de ha sin Gudsdyrkelse i fred, og de hadde også hørt at det var utsikter til langt bedre livsvilkår i for seg og sine i Amerika.

For å finne ut mere om det ukjente Amerika, bestemte de seg i 1821 for å sende av gårde et par mann til Amerika som kunne gjøre seg kjent med forholdene og komme tilbake og fortelle om det her hjemme.

Kleng Pedersen Hesthammer og Knut Olsen Eide

De to utsendte speiderne var Kleng Pedersen Hesthammer og Knut Olsen Eide, begge fra Ryfylke. De hørte ikke til «Vennenes samfunn», men de var villige til å ta turen.

De tok veien over Gøteborg og derfra med seilskute til New York. Knut Olsen Eide ble syk i New York og døde der. Så det var Kleng Peerson, - som han kalte seg der, - som ble alene om oppgaven. Han brukte lang tid og var borte i tre år. Vi vet ikke nøyaktig hva han tok seg til der borte, men synderlig langt utenfor byen New York var han nok ikke på denne første turen.

Cleng Peerson.

Men omsider sto han da en dag i 1824 i Stavanger igjen og la fram sin muntlige beretning. Det var vel og bra alt som Kleng Peerson hadde å si om Amerika. Det var på

alle mulige måter et utmerket land som en ikke et øyeblikk behøvde å betenke seg på å reise til. Og da Lars i Jeilen og andre av vennene hadde hørt på hans beskrivelser og overveid saken med hverandre, tok de den alvorlige beslutningen om at de ville forlate sitt fedreland og dra ut til en fjern og ukjent verden.

Hardanger-sluppen

Det ble stor bestyrtelse i Stavanger da folk hørte at Lars i Jeilen og de andre ville reise til Amerika. Slikt hadde en aldri hørt før. Det var et spørsmål om det ikke burde bli forbudt.

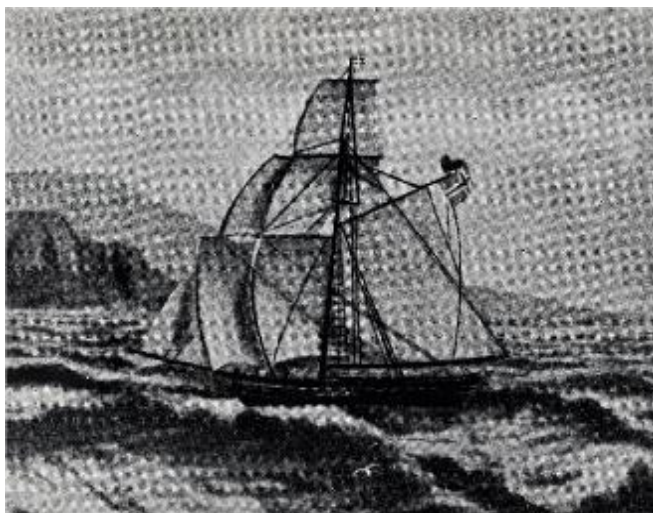
Martha Georgiana Larsen.

Vinteren og våren 1825 var vennene opptatt med å ruste seg for ferden. En del kjenninger fra Stavanger og Ryfylke bestemte seg også for å være med over. Til sammen ble de 52 om bord – 22 menn, 10 kvinner og 20 barn. Lars var lederen for reisen. Han var 39 år nå. Litt før julen i 1824 giftet han seg med Martha Georgiana f. Peerson. Hun levde 1803-1887.

De var skjønt enige om at de skulle reise fra Stavanger og ikke ta turen om Gøteborg. Seks familier solgte det de eide og kjøpte seg ei Hardanger-jakt. Denne ble satt på

land og reparert. Den fikk navnet «Restoration» - oversatt fra engelsk betyr dette «oppreisning». Dette skulle være målet for utvandringen.

Det var smått med plass om bord. I tillegg til bagasje og proviant, hadde de med seg 20 skippund (ca 3 tonn) med stangjern som de skulle selge i Amerika med fortjeneste. Ei voldsomt overlastet skute var det som dro av sted.

Slik så trolig «Restauration» ut.

5. juli 1825 drog «Restauration» av sted. Den dro ut fra den gamle Bispebrygga ved Østervåg i Stavanger. Det var en stor begivenhet, både for byen og for området rundt, at utvandrerne skulle dra. Alle som kunne, var derfor møtt opp for å ta farvel. Den lille svartmalte jakten krysset ut Byfjorden med alle seil i topp. På Batteriet ved Kalhammen hilste de med flagget og med salutt. Og utvandrerne sto på dekket og så tilbake på byen i synkende sommersol. For de aller fleste om bord var det siste gangen de så byen og hjemlandet.

Det ble en lang og plagsom reise de første utvandrerne fikk over Atlanterhavet. I over tre måneder var de på sjøen, fra 4. juli til 9. oktober i 1825. Det var 14 lange uker på den lille jakten, stuert sammen om bord i storm

Livet på dekk i åpen sjø

og sjø. Med sjøsykens elendighet og med angst og høye skrik når jakten ble truffet av de store Atlanterhavsbølgene.

En av grunnene til at reisen over havet tok så lang tid, var at båten ikke holdt kursen mot Amerika, men satte sydover. Om dette var for å komme sørover og utnytte passatvindene, eller om det var fordi de ikke klarte å navigere, er usikkert. Etter flere ukers seilas dukket de i alle fall opp ved Madeira, vest for Nord-Afrika.

De ble i Funchal på Madeira noen dager. Den amerikanske konsulen på stedet holdt en fest for disse nye borgerne av USA. Alle stelte godt med dem og ga dem ny proviant og en mengde bananer. Så fortalte de dem hvor New York var, og den sortmalte lille jakten satte freidig til havs igjen under salutt fra festningen.

De hadde en hard og stormfull reise også etter Madeira. De kom altfor langt syd igjen, og måtte møysommelig arbeide seg oppover kysten.

I september, ute på Atlanterhavet, fikk Martha Georgiana ei lita pike. Hun fikk navnet Margaret Allen oppkalt etter fruene i kvekerhuset i London der Lars arbeidet etter at han slapp ut av prisonen.

New York

Endelig den 9. oktober 1825 stevnet «Restauration» inn på New York havn. Det var godt å være på landjorda igjen.

Men i New York fikk de seg nok en overraskelse. Det amerikanske politiet kom ombord og la i lovens navn beslag på skuta. Kaptein Olsen med styrmann Eriksen ble tatt med og satt i arresten. Begrunnelsen var at båten hadde altfor mange passasjerer og hadde for stor last ombord i forhold til båtens størrelse.

Kleng Peerson hadde jo kommet over i forveien. Han fikk med seg noen innflytelsesrike kvekere som han var blitt kjent med. Disse tok seg av saken, og for sin uvitenhets skyld ble skip og menn satt fri igjen.

Broadway i New York I 1830.

Kendall i Orleans County, staten New York

Så var det å komme seg snarest mulig videre for å innrette seg for vinteren på det nye stedet. Det var smått med penger, og da skip og last ble solgt, ble det med tap.

Men «Vennene» i New York hjalp til så de fikk låne det nødvendigste til å begynne med. Og Kleng Peerson hadde sammen med en kveker-agent funnet land til dem et sted de mente det kunne være bra å slå seg ned. Dette var på fjellskråningen nedover mot Ontariosjøen, på et sted som heter Kendall. Her ble det første norske nybyggerstedet i USA anlagt.

Kanalbåten ble trukket av to hester.

For å komme dit tok de båt oppover Hudson-elva fra New York til Albany. Derfra reiste de med kanalbåt på Erie-kanalen som åpnet i 1825. De reiste på kanalen i flere dager.

Nesten alle utvandrerne fra «Restauration» slo seg ned i Kendall, et sted de fleste imidlertid forlot etter noen år. De dro videre innover landet.

Rochester

Lars Larsen slo seg imidlertid ned med sin hustru og vesle Margaret i byen Rochester ikke langt fra Kendall. Han var utlært båtbygger hjemmefra, og han gikk snart i gang med å bygge kanal-båter for egen regning. Han ble en velsituert og godt ansett mann i Rochester.

Senere da utvandringen til Amerika skjøt fart, var det mange norske utvandrere som tok inn hos Lars Larsen og hans kone. Her fikk de hjelp og nyttige råd om hvordan de skulle lykkes i det nye landet.

Lars Larsen bygde sitt eget hus i Rochester i 1827. Dette var lenge det eldste huset i Amerika som var bygd av en nordmann.

Huset til Lars ble en viktig mellomstasjon for mange norske utvandrere. Så mange kom det hit at Lars sendte en advarsel hjem til Norge om at en i alle fall måtte ha med seg nok penger til å reise videre innover i landet. Dessuten burde en helst også kunne språket for å få seg arbeid.

Lars Larsens hus i Rochester. Bilde ca 1896.

Lars druknet på mystisk vis i 1845 på ei båt-reise. Han hadde kjøpt båt sammen med en kar. Denne båten skulle de dra avgårde med

og selge. Lars sin familie mente at han ble myrdet.

Referanser:

- 1) *The first chapter of Norwegian Immigration (1821-1840). The causes and results.* - Rasmus b. Anderson – Madison, Wisconsin, 1896.
- 2) *De som dro ut.* - Bendix Ebbell – Gyldendal norske forlag, Oslo, 1925
- 3) *Cleang Peerson – møte med vandringsmannen.* - Alfred Hauge – Universitetsforlaget, 1981
- 4) *Prisonen* – lokalhistoriewiki.no
- 5) *Lars Larsen Geilane* – lokalhistoriewiki.no.

MINDENES BRO

Av Olav Veka

Uttrykket «mindenes bro» er henta frå *Festskrift for Stavanger Amt Laget i Amerika 1911-1936* som eit symbol på alle dei fanene som i åra frå 1910 og framover til andre verdskrigen vart sende frå heimbygda i gamlandet til utvandra sambygdingar. Fanene vert i festskriftet tillagde ei nasjonal og religiøs kraft som «drar langeselen hjemover» og «med sine kirkespir peker veien til Gud».

Korleis og når denne skikken med å knyta band til dei utvandra med faner oppstod, veit me ikkje sikkert, men han ser ut til å vera mest utbreidd i Rogaland. Særskilt nemnd som ei av dei fyrste er ei fane for Årdal i Ryfylke send over ca. 1910, men alt i 1915 erstatta av ei ny fordi den fyrste var «liten og uanselig», og i mellomtida var dessutan ei ny og staseleg kyrkje under bygging med innsamla midlar frå utvandra årdalsbuar. Det måtte markerast med ei ny fane. Me veit heller ikkje sikkert kor mange som gjennom åra vart sende over til dei 30-40 medlemslaga, truleg ein stad mellom 40 og 50. I ein omtale av Imslandslaget prøver forfattaren å

forklara den låge oppslutninga om laget med manglande fane: «[n]aar de andre bygdslag marsjerer med sine faner i fronten med klingende musik, staar imslandsbuen der modløs og forsagt, [...] og vet ikke hvor han skal hen».

Imslandsbuen hadde altså ikkje noka fane som samlingspunkt på dei store stemna i Stavanger Amt Laget. Kvart lag valde sin eigen faneberar til den store opningsprosjonen med hundrevis av deltakarar, og seinare vart alle fanene stilte opp fremst i salen der møtet vart avvikla.

Motivet på fanene var gjerne det religiøse samlingspunktet, kyrkja, på eine sida som på Årdalsfana, og på andre sida eit landskapsbilde av historisk eller geografisk betydning, som Suldalsporten på Suldalsfana. Initiativtakarar var gjerne ungdomslag eller kjende kvinner og menn i bygda.

Kunstmålaren Bernhard Holgersen i Stavanger måla dei aller fleste av bygdefanene. Fanene var kostbare og fint forseggjorde med duk av silke og namn og tekst innlagt

med ekte gull, slik er dei i alle fall skildra i festskriftet.

Bygdefana frå Sand i Ryfylke med Sandsfossen som motiv. Ikkje funnen igjen.

Som eit konkret døme kan me følgja Sandsfana frå heimbygda Sand i Ryfylke til Grand Forks i Nord-Dakota. Initiativet vart visstnok teke av sandsbuar i Amerika som hadde vendt seg til soknepresten med ønskje om ei fane som samlingspunkt. Han vende seg til Sand ungdomslag som i samarbeid med ungdomslaget Fjordguten i Hylsfjorden tok på seg ansvaret for prosjektet. Holgersen måla fana som vart vist fram i Sandskyrkja den 1.1.1922. Under transporten til Amerika same våren vart fana beslaglagd av tollene i New York, uvisst kvifor, men etter eit initiativ frå senator Knute Nelson i Washington kom ho sterkt forseinka til presentasjonen på årsmøtet til Stavanger Amt Laget i Grand Forks 29.6.1923. Pastor Elias Aas, som hadde utvandra frå Sand i 1883, heldt ein innviingstale om «[dette] bud fra gamle mor», fylt av patos og sterke kjensler for heimbygda.

Men kvar er så desse 40-50 kjende bygdefanene i dag? På Vesterheim Museum i Decorah står det lagra 13 faner, nokre få er returnerte til Noreg og nokre få til er lagra

spreidde stader i Midtvesten eller øydelagde av brann. Kvar resten har vorte av, veit me rett og slett ikkje, heller ikkje Vesterheim eller dagens Rogalandslag (Stavanger Amt Laget) har kjennskap til dei. Sidan morbror min Tormod T. Helland var engasjert i arbeidet med ei fane for Sand i 1921, har eg eit års tid lagt ned ikkje lite arbeid i søk etter fana – utan resultat. Derimot dukka fana for Suldal tilfeldigvis opp i Grand Forks i Nord-Dakota i år. Ho hadde i mange år vore lagra privat i Epping i same staten. Dersom nokon skulle ha kjennskap til slike bygdefaner som måtte vera lagra einkvan stad i Midtvesten, høyrer eg gjerne frå dykk.

Bygdefana for Suldal i Ryfylke med Suldalsporten som motiv. Funnen i 2021.

Ein del av stoffet i artikkelen er henta frå det nemnde festskriftet.

Eit panoramabilete av stemnet i 1939 i Stavanger Amt Laget med faner finn du her:

https://naha.stolaf.edu/naha-panorama-images/pan_bydg_stavanger-amt-laget-1939/

Meir stoff om fanene kan du finna her:

<https://sites.google.com/norsk-migrasjonsforum.no/home>

Olav Veka olav.veka@gmail.com

Pionerer i Red River Valley

Av Dag Henriksbø

Polk County ligger nordvest i delstaten Minnesota ved grensen til North Dakota. Befolkningen var 31600 ved folketellingen i 2010, hvorav 41,7 % av norsk herkomst. Byen Crookston er administrasjonssenter. Polk County ble oppkalt etter USAs 11. president, James K. Polk. Den 3. mars 1849 signerte han Congressional Act som organiserte Minnesota Territory. Polk County ble opprettet 20. juli 1858 og formelt organisert i 1872-73. Fram til 1896 ble det i flere etapper overdratt landområder til nyopprettede nabo-countier. Etter disse endringene ligger hele Polk County i Red River Valley. Dette er et område mellom Minnesota og North Dakota som strekker seg langs elven Red River fra North Dakota i sør til Canadagrensen i nord. Her er jordbunnen særdeles god og området ble et meget fruktbart landbruksområde.

The **Red River** er en elv i det nord-sentrale USA og det sentrale Canada. Den starter ved sammenløpet av elvene Bois de Sioux og Otter Tail mellom de amerikanske delstatene Minnesota og North Dakota, og renner nordover gjennom Red River Valley, danner det meste av grensen til Minnesota og North Dakota og fortsetter inn i Manitoba. Den munner ut i Lake Winnipeg, slutter seg til Nelson River og til slutt renner inn i Hudson Bay.

Red River er omtrent 885 kilometer (550 mi) lang, hvorav omtrent 635 kilometer (395 mi) er i USA og omtrent 255 kilometer (158 mi) i Canada. Den faller 70 meter (230 fot) på sin tur til Lake Winnipeg, hvor det sprer seg inn i det store våtmarksdeltaet kjent som Netley Marsh. Flere urbane områder har utviklet seg på begge sider av elven, inkludert byen Winnipeg i Canada, samt storbyområdene Fargo-Moorhead og Grand Forks, som begge strekker seg over grensen mellom North Dakota og Minnesota. Red River har lenge vært en viktig motorvei for handel, og er blitt utpekt til en kanadisk kulturarvselv.

Kart 1903 over Polk County (orange farge).

De første norske bosetterne kom til Polk County i 1871. En av disse familiene utvandret fra Norge i 1868. De dro med ei sjøudyktig seilskute og kom ut for en voldsom storm. Skuta sprang lekk, og det var bare med stor innsats ved pumpene at den ikke forliste. Etter 14 uker ankom de Quebec, Canada. Derfra gikk ferden videre til Minnesota der de fikk midlertidig opphold og lønnet arbeid hos bekjente som hadde utvandret tidligere. Da tiden var inne, reiste

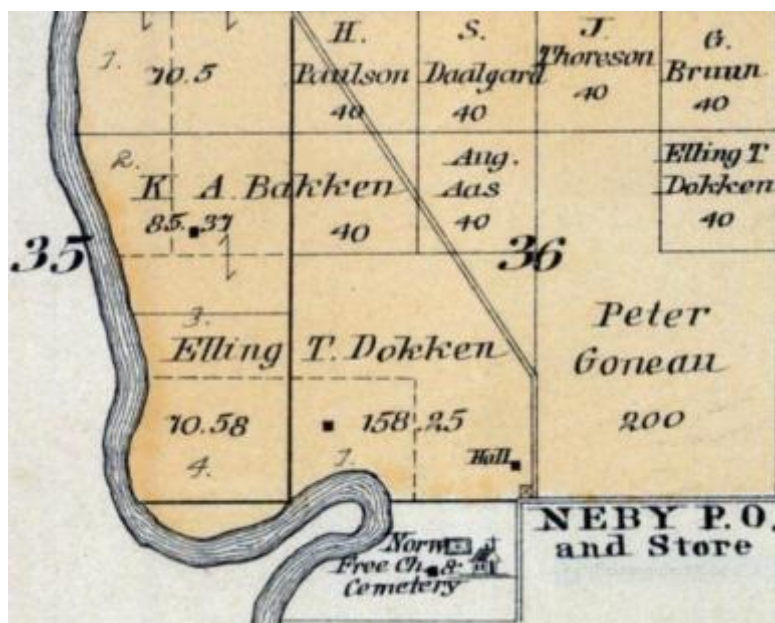
familien i flere uker med prærievogn til bestemmelsesstedet i Red River Valley. Det var trangt og ubehagelig i vognen, og ”veiene” var i slik beskaffenhet at de hvert øyeblikk fryktet at den skulle ødelegges. De ble også utsatt for frost, regn og gjørme. På prærien lå masser av skjletter av bøffler som en påminnelse om at det nå var slutt på indianernes herredømme. Etter ankomsten i Polk County tok de land i henhold til Homestead Act og bygget en torvhytte. Deretter sto arbeidet med å rydde land, pløye, så og høste for tur. De måtte også beskytte seg mot farmernes verste fiende, præriebrannen. Ikke sjelden brøt det ut brann i det tørre præriegresset og områder på flere kilometers omkrets ble et flammehav. Når det viktigste arbeidet på farmen var gjort, reiste farmeren til etablerte bosetninger for å tjene penger til nødvendige innkjøp. Det tok tid før deres egen avling var klar for salg. Det var også krevende å få fraktet den til markedet da nærmeste markeds plass var mange mil unna. Dette var tiden før jernbanen kom så de måtte klare seg med okser, uansett hvor langt det var.

Mange av de nye bosetterne begynte med oppdrett av storfe, men dyrking av hvete ble snart den viktigste inntektskilden. På den tiden var det heller ikke opprettet postkontor i Polk County, så post ble hentet fra og brakt til Grand Forks post office, North Dakota, som ble opprettet 1870. De første postkontorene i Polk County, blant annet Crookston, ble opprettet 1872.

Jeg vil i denne artikkelen presentere noen av de ”norske” poststedene i Polk County.

Neby

I 1871 kom de første nybyggerne til et område sørvest i countiet. De var fra Telemark, Tynset og Østerdalen for øvrig, noen også fra Irland. Flere av dem hadde tidligere bodd i Houston, Freeborn og Otter Tail counties, Minnesota. Behovet for et funksjonelt samfunn meldte seg etter en tid og i 1879 ble Tynsid Township opprettet og organisert. Det fikk navn etter Tynset i Norge som var hjemstedet til mange av bosetterne. Veier, butikker, postordning, skoler og kirker kom etter hvert på plass.

Kart (utsnitt) 1902 over Tynsid Township med lokalsamfunnet Neby.

I seksjon 36 (Tynsid Township ble inndelt i 36 seksjoner) oppsto det på 1870-tallet et lite tettsted med navnet Neby, oppkalt etter handelscenteret Neby på Tynset. Her ble det bygget landhandel, smie, forsamlingshus for dans og andre

fellesaktiviteter og i 1883 Sand Hill Lutheran Church, eller Neby Church som den også ble kalt.

I landhandelen Neby Store ble det solgt mat, klær og andre nødvendige varer. De ble brakt til området med dampbåt på Red River. Neby Store var også distribusjonssted for post som ble brakt til og fra Fisher's Landing post office (1875-82), fra 12.09.1882 Fisher post office. Den ble fraktet på hesteryggen, slede, hest og vogn og noen ganger til fots når veiforholdene var dårlige.

Brev avstemplet 20/9-1884 med CDS og fancy cancel (target). Porto for brev innenlands (MN) var 2 cents pr. ½ ounce fra 1.10.1883 til 30.6.1885.

Brevets avsender Reverend Christian Tollefson Saugstad ble født i Ringsaker, Hedmark 13. juni 1838. Han utvandret til Amerika i 1858 og startet studier for å bli prest. I 1872, før han var ferdig utdannet, ble han kalt til prest i Trysil Lutheran Church i Douglas County, Minnesota. Kona Randianne, født på Biri i Norge 26.04.1837, døde 28.04.1877 da hun fødte tvillinger. De fikk 9 barn sammen. Den 1. mai 1878 giftet han seg igjen med Marie Gunnhild Myhr (Marie Saugstad). Hun var født i Stordalen, Norge 18.05.1858 og innvandret 1872. I

1880 flyttet familien til Tynsid Township og Saugstad tjente i Sand Hill Lutheran Church i Neby og flere andre menigheter i countiet. I 1886 flyttet familien til Crookston hvor Christian tjente i Norwegian Lutheran Church og tre andre menigheter. Familien begynte å mistriives på den flate prærien i Minnesota og Christian Saugstad ble tipset om Bella Coola Valley, British Columbia, Canada hvor en lang fjord og bratte fjell minnet om Norge. Etter å ha rekognosert området ledet han i 1894 en gruppe norske farmere dit. Dette lokalsamfunnet talte i 1896 158 personer. Reverend Saugstad

var pastor for den lokale menigheten i Bella Coola til sin død 18. mars 1897. Marie Saugstad døde 20. oktober 1937 i Bella Coola. De fikk 6 barn sammen. Mount Saugstad i området er som et minnesmerke for denne pionerfamilien.

Den 18. mars 1881 ble Neby post office opprettet med Marie Saugstad som postmester. Postmesteren fikk ikke lønn, men beholdt penger fra salg av frimerker, registrerte brev og postanvisninger. Hun ble etterfulgt av Peter Krogseng 14. februar 1882. Deretter fulgte Ole J. Wolden fra 1884 og Even J. Grefthen fra 1889. Andrew O. Stortroen overtok Neby Store og stillingen som postmester fra 1890. Familien bodde i etasjen over landhandelen og innlosjerte også handelsreisende. Fra 1897 var Andrew Sand postmester. I 1898 kjøpte Semund (Sam) Dolgaard Neby Store og ble utpekt til postmester. Postkontoret ble nedlagt 30. april 1903 og post ble deretter sendt med RFD (Rural Free Delivery) fra Climax post office.

Som et minne om de tidlige årene sto bygningen hvor Neby Store holdt til i mange år etter at butikken ble avviklet.

Neby Store ble da avviklet. Lokalsamfunnet ble rammet av nedgangstider og befolkningen i Tynsid Township var kun 58 ved folketellingen i 2000.

Nielsville

Kart (utsnitt) 1902 over Hubbard Township som viser landsbyen Nielsville.

I mai 1872 slo den norske innvandreren Niels (Nels) Olsen Paulsrud og kona Berit seg ned som de første nybyggerne, i henhold til Homestead Act, i et område sørvest i countiet, som i 1882 fikk navnet Hubbard Township. Dette skulle bli et av

de beste landbruksområdene i Red River Valley.

Niels O. Paulsrud ble født 21.07.1847 i Øyer, Oppland og utvandret 1869. Hans opprinnelige navn var Niels Olsen, men han tok i Amerika etternavnet Paulsrud etter gården han kom fra i Norge. Det ankom de neste årene flere nybyggere og stedet fikk navnet Nielsville etter Niels O. Paulsrud.

Den 1. mars 1883 ble Nielsville postoffice opprettet med Andrew Thompson, født 1845 i Norge, som postmester. Postkontoret ble lokalisert på farmen hans. I de første årene fraktet Paulsrud posten fra Caledonia post office, North Dakota og senere fra Fisher post office til postkontoret i Nielsville. Han var også i flere år sheriff i Nielsville. Niels Olsen Paulsrud døde 11. mai 1890, bare 42 år gammel.

mel.

Det vokste fram en liten landsby rundt postkontoret. Lewis S. Kolden, født 1858 i Norge, etablerte landhandelen Kolden Store og overtok som postmester 25.10.1888. Postkontoret var lokalisert i landhandelen. Senere postmestere var Clara A.

Eidsmoe fra 07.02.1920 og John T. Orvik fra 10.01.1924. Postkontoret er fortsatt i drift med postnr. 56568. Flere virksomheter ble etablert i landsbyen og de skiftet ofte eiere. Blant annet solgte Lewis S. Kolden i 1892 Kolden store til sin bror, Syver Kolden og E. C. Onstad. De solgte den igjen noe senere til George Tollofson.

Nielsville ca. 1910.

Brev avstemplet 18/12-1900 med CDS og target cancel. Porto for brev utenlands (Norge) var 5 cents pr. ½ ounce fra 1.7.1885 til 30.9.1907.

1896 bygde Great Northern Railway sidelinjen Crookston-Moorhead-branch fra Halstad, Norman County til Crookston. Det ble anlagt jernbanestasjon 2 km øst for Nielsville. Flere av bosetterne flyttet da sine forretninger og boliger dit, herunder også St. Petri Norwegian Lutheran Church. Det nye landsbysenteret ved jernbanestasjonen fikk navnet Nielsville mens det opprinnelige Nielsville ble kalt Old Nielsville. Det ble de kommende årene etablert mange virksomheter i den nye landsbyen og lokalsamfunnet

blomstret. Halvor Benson og Charles Bye etablerte kolonialhandel og tekstilforretning, Kolden en trelasthandel og Andrew Tronnes "Nielsville House" og "St. Anthony and Dakota Elevator Company". Utviklingen fortsatte og Nielsville hadde tidlig på

1900-tallet flere general stores, leiestall, smie, selemaker, kornsilo, melmølle, feed mill, slakteri, skomaker, maskin- og redskapsforretning, frisør, hotell, restaurant, bank (State Bank of Nielsville), skole og kirke. Nielsville fikk status som landsby med eget styre den 20. mai 1920. Landsbyen har fra midten av 1900-tallet hatt tilbakegang, noe som kan leses av befolkningsutviklingen.

Befolkningen i Nielsville var 186 ved folketellingen i 1930 og nådde en topp i 1950 med 189 innbyggere. Deretter ble folketallet gradvis redusert og var kun 90 ved folketellingen i 2010. En tilsvarende utvikling har også funnet sted i Hubbard Township der befolkningen (eksklusive Nielsville) var 83 ved folketellingen i 2000.

Fosston

I 1876 kom de første nybyggerne, hovedsakelig av tysk og canadisk herkomst, til et område sørøst i countiet der landsbyen Fosston noen år senere skulle "se dagens lys". De bygde sine tømmerhytter i nærheten av hverandre og de eneste naboene var noen vennlige Chippewa indianere. Nybyggerne måtte den første tiden reise flere mil når de skulle handle forsyninger.

En av tegning fra boka "Fosston, Minnesota - En historie om den gamle bydelen" (av Esten Moen) viser Fosston i 1885. I forgrunnen ses fra venstre Louis Foss & Company, Foss bolig og Andrew Vingaard sin smie. De seks bygningene i bakgrunnen er fra venstre Reveverend Davis sin bolig, Dr. Cormontan's Residence (byens første bosatte lege), Golden Spike Saloon, Toby Movold dagligvarehandel, Haakon Bostads smie og skolehuset.

I 1883 ankom den norske innvandrer Louis Foss. Han var født Lars Nytingnes 10. april 1849 på Nytingnes i Flora, Kind kommune i Sogn i Fjordane. Etter artium på Voss Landsgymnas arbeidet han to år som lærer. I juli 1870 utvandret han til Amerika. Der skiftet han navn til

Louis Foss. De første 13 årene i Amerika flyttet han mellom forskjellige steder i Wisconsin og Minnesota. Etter ankomsten i 1883 etablerte Louis Foss landhandelen Foss store og etter søknad ble Fosston post office opprettet 4. september 1883 i landhandelen med Louis Foss som postmester.

Portrett av Louis Foss

Postkort avstemplet 2/8-1911 med Ovate Bar Duplex. Porto for postkort innlands (MN) var 1 cent fra 1.5.1873 til 1.11.1917.

Bosetterne hadde behov for et bysenter med nødvendige funksjoner i området og en av de første nybyggerne William J. Hilligoss, av tysk-skotsk herkomst, tok initiativ og kjøpte januar 1884 et landområde for å anlegge en by. Foss store lå 1,5 km utenfor dette nyetablerte bysenteret. Etter forhandlinger med Hilligoss samtykket Louis Foss i å flytte Foss store og postkontoret til byen mot at den ble navngitt etter han. Slik fikk byen navnet Fosston (Fosstown).

Foss store holdt til i en bygning som hadde vært et kornlager. Denne ble nå fraktet med oksespenn inn til byen. Louis Foss tok inn O. A. E. Blyberg, født 1849 i Norge, som partner og forretningen fikk navnet Louis Foss & Company.

Kart (utsnitt) 1902 over Rosebud Township som viser landsbyen Fosston.

Louis Foss sluttet som postmester i 1885, solgte virksomheten og flyttet i 1887 vestover til Tacoma, Washington. Etterfølgende postmestere var Henry O. Rime fra 19.10.1885, Thomas Hershberger fra 2.4.1886, Ole T. Larson fra 18.2.1887, Ivar I. Hillestad fra 6.9.1889, Ernst August Umland fra 26.8.1893, Amalia M. Umland fra 1.4.1896 og John Lohn fra

30.8.1897. Postkontoret er fortsatt i drift med postnummer 56542.

I Tacoma fortsatte Foss sin forretningsvirksomhet med suksess. I 1892 var han med å starte opp Scandinavian American Bank og ble selv direktør fram til 1895. Han fortsatte også sine private forretninger og gjorde store investeringer i eiendommer i Tacoma, Seattle og flere andre steder. I perioden 1893-97 representerte han som demokrat sitt distrikt i delstatssenatet i delstaten Washington. Louis var gift med svenske Minnie, og de fikk seks barn sammen. Louis Foss døde 19.02.1922 i San Diego, California.

Fosston og det omkringliggende landområdet var i utvikling. De fleste nybyggerne var fra 21 til 35 år og minst 85 %

var skandinaver - og initiativrike. Tettstedet hadde i 1887 vokst fra et lite handelssted til en by med blant annet tre general stores, melmølle, apotek, hotell, smie, tre salooner, kirke og skole. Den var en lumberjack's town i grenselandet mellom sivilisasjon og villmark. I

de tette veiløse skogene slet skogsarbeiderne gjennom de lange vintrene. Behovet for bedre transport av personer og forsyninger samt avlinger og tømmer til markedet var påtrengende, og det ble gjort store anstrengelser for å få bygd jernbane gjennom området. St. Paul, Minneapolis & Manitoba Railway (fra 1889 Great Northern Railway Company) så mulighetene for en jernbanelinje som forbandt Great Lakes med kornmarkene i Red River Valley og den ble i 1888 bygd

1889. Den positive utviklingen fortsatte og det oppsto flere bedrifter og tilbud til befolkningen som Bank of Fosston og operahus.

Main Street, Fosston, 1902.

så langt som til Fosston. I 1898 var jernbaneforlengelsen til Duluth ferdig. Med jernbanens ankomst og plassering av stasjonen ble bysentrum flyttet til sin nåværende beliggenhet nærmere stasjonen.

Etter en aktiv prosess fikk Fosston status som landsby med eget styre den 8. juni

I 1905 hadde Fosston en befolkning på 1000, som var en økning med 364 fra 1895. I 1940 var befolkningen økt til 1267 og ved folketellingen i 2010 var den 1527. I Rosebud Township var befolkningen 343 ved folketellingen i 2000.

Et nytt prosjekt i Norsk utvandremuseums venner:

Kvinden og Hjemmet – bladet som ville skape en ny kvinnetype

Av Nancy L. Coleman

Søstrene Ida og Mina Jensen fra Ringsaker vandra ut til USA sammen med foreldrene og søsken i 1870. Familien bodde i mange år på garden Velt-Ringsaker i Ringsaker, men flytta til Kommerstad i Veldre et par år før de vandra ut. Familien slo seg ned i Illinois, i byen Chicago og på en gard i Kendall. På 1880-tallet flytta flere i familien til Kendall Park ved Cedar Rapids, Iowa.

Ida (1853-1938) og Mina (1857-1941) var barnebarn av klokker og lærer Lars Jensen i Ringsaker, og det er tydelig at begge hadde fått god utdanning, både i språk, litteratur, samfunnsfag og praktiske fag. I

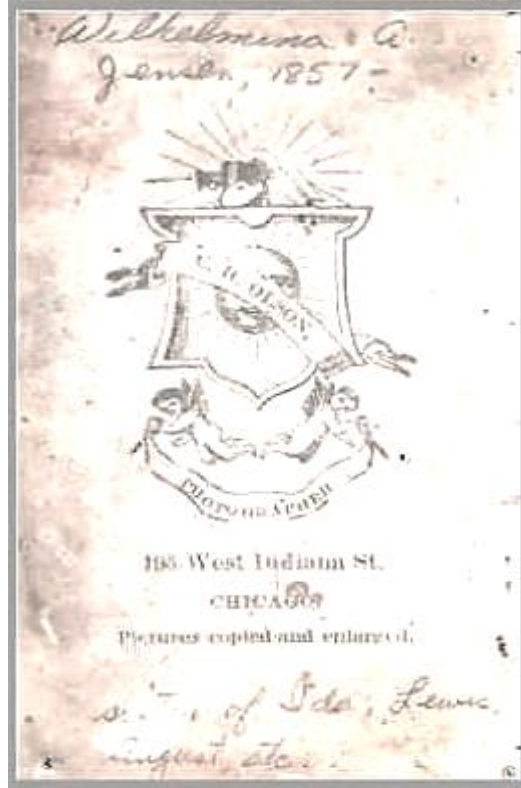
1888 grunnla søstrene bladet *Kvinden og Hjemmet*. Ida var redaktør og Mina var typograf. Bladet hadde stor suksess i Det norske Amerika, og hadde også abonnenter i Norden. Språket var dansk-norsk gjennom hele levetida på 60 år, og frå 1893 kom det også ut i svensk utgave. I 1907 nådde bladet et opplag på 83.000. Både opplagstallene og levetid er oppsiktsvekkende for et skandinavisk-amerikansk blad.

I Amerika som i Norge var det på denne tida helt uvanlig at et kvinneblad ble skrevet og utgitt av kvinner; andre kvinneblad ble skrevet og utgitt av menn. Men det

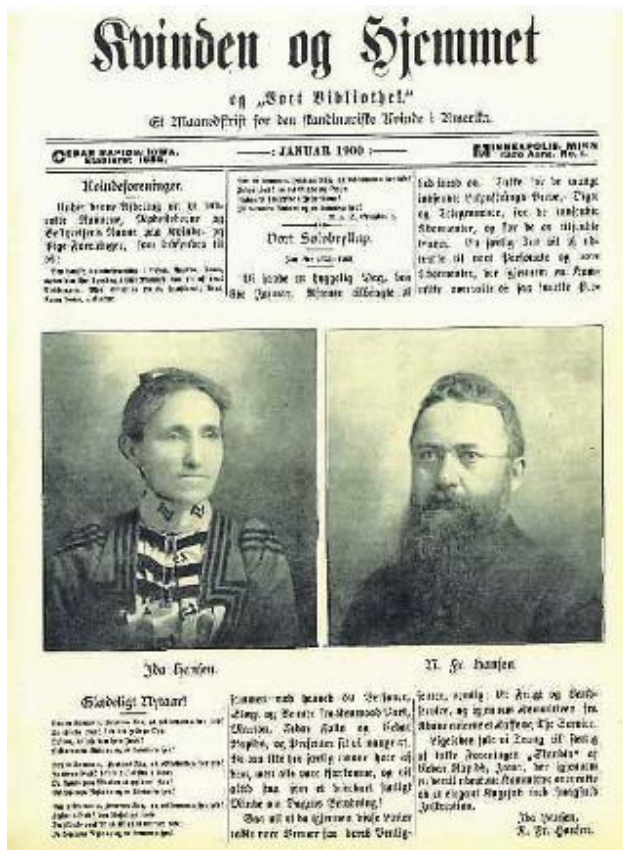
Ida Jensen, Chicago

skjedde noe parallelt i Norge. *Kvinden og Hjemmet* ble grunnlagt nesten samtidig med kvinnesakstidsskriftet *Nylænde* i Norge, gitt ut 1887-1927 og med Gina Krog og Fredrikke Mørck som redaktører.

Mina Jensen, Chicago

Bladet Urd. Illustrert Ugeblad for Kvinden og Hjemmet, starta av søstrene Anne og Cecilie Bøe, kom 10 år seinere og ble utgitt 1897-1958. (Undertittelen i *Urd* er den samme som navnet på *Kvinden og Hjemmet*.)

I bladet *Kvinden og Hjemmet* finner vi artikler om alle slags emner: fortellinger, matoppskrifter, interiør og mote, artikler om matlaging og hagestell, barn og barneoppdragelse, helse, amerikansk søm, f.eks. lappeteppeteknikk.

Åse Elin Langeland i Stavanger er den som best kjenner *Kvinden og Hjemmet*. I 2009 kom boka *Adjusting to America: A Study in Kvinden og Hjemmet: A Monthly Journal for the Scandinavian Women in America, 1888-1947*. I 2021 har ei gruppe i Norsk utvandremuseets venner begynt å arbeide med et prosjekt for å presentere Ida og Mina og *Kvinden og Hjemmet*.

Åse Elin Langeland ser formålet med bladet i en tilpassingskontekst. Kvinnelige innvandrere bodde stort sett på garder i skandinavisk-amerikanske miljø på prærien. De fleste hadde ikke lært engelsk før de dro, og som gardskoner i et

bygdesamfunn, fikk de heller ikke anledning til å lære engelsk. Derfor sto de på utsida av det amerikanske samfunnet. Artiklene i *Kvinden og Hjemmet*, som var skrevet på morsmålet deres, kunne hjelpe dem med å sette seg inn i det amerikanske samfunnet og tilpasse seg det nye hjemlandet. Tilpassing skjedde åndelig og praktisk. Oppskriftene i bladet viste dem hvordan de skulle lage mat av «nye» jordbruksprodukter som mais, og de kunne lære å sy moteriktige klær for hele familien og innrede hjemmet slik det var vanlig i Amerika.

Grappa i vennelaget vil gjerne utvide dette perspektivet. Vi tror at Ida og Mina ikke bare ville hjelpe nordiske kvinner med å tilpasse seg, men rett og slett bidra til å utvikle en ny kvinnetype basert på det beste som kvinnene hadde med seg i den åndelige ballasten fra Norge og Norden, og mulighetene som bød seg i «frihetens land» til å la det blomstre. Fra første nummer kaster redaksjonen seg inn i arbeidet

for å få stemmerett for kvinner og for likestilling mellom kvinner og menn i samfunnet og hjemmet.

Prosjektet *Ida og Mina og Kvinden og Hjemmet*

Norsk utvandremuseets venner hadde håpet å lage ei utstilling og andre opplegg i samarbeid med Norsk utvandremuseum. Dessverre hadde ikke museet ressurser til å være med på dette prosjektet. Vennelaget er overbevist om at formidling av det kvinnepolitiske prosjektet til *Ida og Mina* kan bli et viktig bidrag til forståelsen av norsk utvandring til Amerika, og vi har derfor sett på andre mulige samarbeidspartnere.

I samarbeid med Norsk utvandringmuseum håper vi likevel å gjøre bladet *Kvinden og Hjemmet* tilgjengelig for forskere og andre interesserte. For den som vil lese bladet er det et stort problem at det ikke finnes noen komplette samlinger av bladet, verken i USA eller i Norge. Et delprosjekt vil derfor være å få digitalisert samlingene som finnes, og lage ei digital samling av det hele. Nasjonalbiblioteket har sagt seg villig til å digitalisere samlingene som finnes i Nasjonalbiblioteket og på Norsk utvandremuseum, og de vil trolig begynne arbeidet ved årsskiftet. Vesterheim Norwegian-American Museum i Decorah, Iowa, har ei stor samling, og det er et arbeid på gang for å få digitalisert denne samlinga også.

Vennelaget har også inngått et samarbeid med Ringsaker folkebibliotek i Brumunddal om et arrangement 12. mars 2022. Arbeidstittelen er «Middag med *Ida og Mina*». Det blir et kveldsarrangement i Brumunddal der vi serverer foredrag og mat. Forskergruppa vil by på fire korte foredrag om søstrene og bladet, og Ingerine

Amundsen ved restauranten Matfatet i Brumunddal vil servere en middag som er laget etter oppskriftene i *Kvinden og Hjemmet*. (Se side 4)

Litteratur:

Langeland, Åse Elin. Adjusting to America: A Study in Kvinden og Hjemmet: A Monthly Journal for the Scandinavian Women in America, 1888-1947. Saarbrücken: VDM Verlag, 2009.

“*Kvinden og Hjemmet: Sixty Years of Success.*” i *Norwegian-American Essays 2004. Northfield, MN: Norwegian-American Historical Association and Norwegian Emigrant Museum, 2005.*

Seip, Elisabeth. “Ida og Mina: Ringsaker-søstre med blad-suksess i USA.” Årbok for Ringsaker, Veldre og Brøttum historielag 1988: 115-123.

Følg med på

Utvandremuseets Venner

Offentlig gruppe · 544 medlemmer

Som en slags julekalender vises i desember et julekort fra samlingen vår hver dag fra 1. – 24.

Siste sia

Aktiviteter våren 2022

Venneforeningen og Museet

Fra og med 11. januar har Venneforeningen **kontordager - tirsdag kl 12:00-15:00**

Tirsdag 11. januar, kl 10:00 - Styremøte

Tirsdag 8. februar, kl 10:00 - Styremøte

Torsdag 24. februar, kl 19:00 - **Årsmøte 2021**

Tirsdag 12. mars, - **Ida-arrangement i Brumunddal**

Tirsdag 15. mars, kl 10:00 - Styremøte

Fredag 25. mars - utgivelse av **Brev hjemmefra nr 1/22**

Tirsdag 26. april, kl 10:00 - Styremøte

Tirsdag 24. mai, kl 10:00 – Styremøte

Onsdag 25. mai, MuseumsNATT –(Følg med her: <https://museumsnatt.no/>)

Torsdagskveld i mai/juni – **Temakveld** (mer informasjon kommer!)

Tirsdag 14. juni, kl 10:00 - Styremøte

Tirsdag 21. juni - Sesongåpning i museet i juni (mer info i neste utgave)

Fredag 24. juni - utgivelse av **Brev hjemmefra nr 2/22**